

INKLYUZIV TA'LIM SHAROITIDA BOSHLANG'ICH SINFLAR O'QITUVCHISINING VAZIFALARI

*Namangan davlat pedagogika instituti o'qituvchisi
Jo'raboyeva Shoxruza Shuxratjon qizi
Namangan davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim innovatsiyalari yo'nalishi talabasi
Azimova Munavvar Rasuljon qizi*

Аннотация

Ushbu maqolada inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinflar o'qituvchisining vazifalari tahlil qilingan. Inklyuziv ta'limda barcha o'quvchilarning, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalarning ham teng ta'lim olish imkoniyatini ta'minlash masalalari yoritilgan. Shuningdek, o'qituvchining individual yondashuvni qo'llashi, differensial topshiriqlar berishi, psixologik qo'llab-quvvatlashni amalga oshirishi va ota-onalar bilan hamkorlikni yo'lga qo'yish vazifalari ko'rib chiqilgan. Tadqiqot natijalari inklyuziv ta'limda o'qituvchi rolining juda muhim ekanligini ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: inklyuziv ta'lim, boshlang'ich sinflar, o'qituvchi vazifalari, individual yondashuv, differensial ta'lim, maxsus ehtiyojlar, pedagogik qo'llab-quvvatlash.

Аннотация

В данной статье анализируются обязанности учителя начальных классов в условиях инклюзивного образования. Рассматриваются вопросы обеспечения равного доступа к образованию для всех учащихся, включая детей с особыми образовательными потребностями. Также освещаются задачи учителя по применению индивидуального подхода, дифференцированных заданий, психологической поддержки и сотрудничества с родителями. Результаты исследования показывают, что роль учителя в инклюзивном образовании является ключевой.

Ключевые слова: инклюзивное образование, начальная школа, обязанности учителя, индивидуальный подход, дифференцированное обучение, особые потребности, педагогическая поддержка.

Annotation

This article analyzes the responsibilities of primary school teachers in inclusive education settings. It discusses ensuring equal access to education for all students, including those with special educational needs. It also highlights the teacher's tasks in applying individualized approaches, differentiated instruction, psychological support, and cooperation with parents. The research results show that the teacher's role in inclusive education is crucial.

Keywords: inclusive education, primary school, teacher responsibilities, individualized approach, differentiated instruction, special needs, pedagogical support.

Kirish

Inklyuziv ta'lim zamonaviy ta'lim tizimining eng muhim va insonparvar yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. U barcha bolalarning, jumladan, alohida ta'lim ehtiyojiga ega o'quvchilarning ham teng huquqli ravishda sifatli ta'lim olishiga qaratilgan. Shu bois inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda boshlang'ich sinf o'qituvchisining roli beqiyosdir. Boshlang'ich sinf davri bolalarning shaxs sifatida shakllanishi, bilim olishga bo'lgan munosabatining rivojlanishi va ijtimoiy moslashuv jarayonining asosiy bosqichi hisoblanadi. Aynan shu davrda o'qituvchi har bir o'quvchining individual xususiyatlarini inobatga olib, ularga mos ta'lim muhitini yaratishi lozim. Inklyuziv ta'lim sharoitida o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va psixologik yordam ko'rsatuvchi shaxs sifatida ham faoliyat yuritadi. U o'quvchilarning imkoniyatlarini to'g'ri baholashi, differensial yondashuvni qo'llashi hamda ijobiy psixologik muhitni shakllantirishi zarur.

Shuningdek, inklyuziv ta'limda ota-onalar, psixologlar va maxsus mutaxassislar bilan hamkorlik qilish ham muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon o'quvchilarning ta'limda muvaffaqiyatga erishishini ta'minlaydi va ularning jamiyatga moslashuvini osonlashtiradi. Mazkur maqolaning maqsadi inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchisining vazifalarini tahlil qilish hamda ularning pedagogik ahamiyatini yoritishdan iborat. Inklyuziv ta'lim — bu barcha o'quvchilarga, ularning jismoniy, aqliy, ijtimoiy yoki psixologik xususiyatlaridan qat'i nazar, teng ta'lim olish imkonini beruvchi ta'lim tizimidir. Ushbu yondashuv har bir bola jamiyatning teng huquqli a'zosi ekanligini e'tirof etadi va ularning ta'lim jarayonida faol ishtirokini ta'minlashga qaratilgan. Boshlang'ich ta'lim bosqichida inklyuziv yondashuvning qo'llanishi ayniqsa muhim, chunki bu davrda bolalarda asosiy bilim, ko'nikma va ijtimoiy xulq-atvor shakllanadi.

Boshlang'ich sinf o'qituvchisining asosiy vazifalari

1. Individual yondashuvni ta'minlash

O'qituvchi har bir o'quvchining imkoniyatlari, qobiliyati va ehtiyojlarini hisobga olishi zarur. Alohida ta'lim ehtiyojiga ega bolalar uchun moslashtirilgan topshiriqlar va soddalashtirilgan o'quv materiallari tayyorlanadi.

2. Differensial ta'limni qo'llash

Sinfdagi o'quvchilarning bilim darajasi turlicha bo'lganligi sababli topshiriqlar murakkablik darajasiga ko'ra farqlanadi. Bu usul barcha o'quvchilarning dars jarayonida muvaffaqiyatli ishtirok etishini ta'minlaydi.

3. Psixologik qo'llab-quvvatlash

Inklyuziv ta'limda o'qituvchi o'quvchilarga ijobiy psixologik muhit yaratishi, ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshirishi va motivatsiyasini kuchaytirishi lozim.

4. Ijtimoiy moslashuvni ta'minlash

O'qituvchi o'quvchilarning jamoaga moslashuvi, tengdoshlar bilan muloqot qilishi va hamkorlikda ishlashini rivojlantirishi kerak. Guruhli ishlar bu jarayonda muhim rol o'ynaydi.

5. Ota-onalar bilan hamkorlik

Inklyuziv ta'lim samaradorligi ota-onalar bilan uzviy hamkorlikka bog'liq. O'qituvchi ota-onalarni bolalarning rivojlanish jarayoniga jalb qilishi va muntazam maslahatlar berib borishi lozim.

Zamonaviy pedagogik yondashuvlar

Inklyuziv ta'limni samarali tashkil etishda interfaol metodlar va axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish muhim ahamiyatga ega. Vizual materiallar, multimedia vositalari va o'yin texnologiyalari o'quvchilarning darsga qiziqishini oshiradi va ularning o'zlashtirish jarayonini yengillashtiradi. Shuningdek, o'qituvchi o'quvchilarning individual ehtiyojlariga mos ravishda ta'lim resurslarini tanlashi va moslashtirishi lozim.

O'qituvchining kasbiy kompetensiyasi

Inklyuziv ta'limda o'qituvchidan yuqori darajadagi kasbiy mahorat, sabr-toqat va psixologik bilim talab etiladi. U turli ehtiyojga ega o'quvchilar bilan ishlash metodikasini bilishi va doimiy ravishda o'z malakasini oshirib borishi zarur.

O'qituvchi quyidagi kompetensiyalarga ega bo'lishi lozim:

- pedagogik va psixologik bilimlar;
- differensial ta'lim texnologiyalari;
- inklyuziv yondashuv usullari;
- kommunikativ ko'nikmalar;
- jamoa bilan ishlash qobiliyati.

Inklyuziv ta'limning samarasi

To'g'ri tashkil etilgan inklyuziv ta'lim natijasida:

- barcha o'quvchilar teng ta'lim imkoniyatiga ega bo'ladi;
- ijtimoiy tenglik va bag'rikenglik shakllanadi;
- o'quvchilarning o'ziga bo'lgan ishonchi oshadi;
- jamoaviylik va hamkorlik ko'nikmalari rivojlanadi.

Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchisining vazifalari juda keng bo'lib, u nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, psixolog va yo'naltiruvchi sifatida ham faoliyat yuritadi. Bu esa ta'lim jarayonining insonparvar va samarali bo'lishini ta'minlaydi.

Xulosa

Inklyuziv ta'lim sharoitida boshlang'ich sinf o'qituvchisining vazifalari juda mas'uliyatli va ko'p qirrali bo'lib, u har bir o'quvchining individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishi zarur. Bunda o'qituvchi nafaqat bilim beruvchi, balki yo'naltiruvchi, qo'llab-quvvatlovchi va psixologik yordam ko'rsatuvchi shaxs sifatida ham faoliyat yuritadi. Tahlillar shuni ko'rsatadiki, individual va differensial yondashuv, psixologik qo'llab-quvvatlash, ijtimoiy moslashuvni ta'minlash hamda ota-onalar bilan hamkorlik inklyuziv ta'lim samaradorligini oshiruvchi asosiy omillardir. Ushbu jarayon o'quvchilarda tenglik, bag'rikenglik, jamoaviylik va o'ziga ishonch kabi ijobiy sifatlarni shakllantiradi. Shuningdek, inklyuziv ta'limni muvaffaqiyatli amalga oshirish o'qituvchining kasbiy kompetensiyasi va zamonaviy pedagogik yondashuvlardan samarali foydalanishiga bevosita bog'liqdir.

Tavsiyalar

1. Inklyuziv ta'lim jarayonida har bir o'quvchining individual ehtiyojlarini chuqur o'rganish va hisobga olish.
2. Differensial va individual yondashuv asosida moslashtirilgan o'quv topshiriqlarini ishlab chiqish.
3. O'quvchilarning ijtimoiy moslashuvini ta'minlash uchun guruhli va hamkorlikka asoslangan ishlarni keng qo'llash.
4. Psixologik qo'llab-quvvatlashni kuchaytirish va ijobiy sinf muhitini shakllantirish.
5. Ota-onalar bilan muntazam hamkorlikni yo'lga qo'yish va ularni ta'lim jarayoniga faol jalb etish.
6. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari va interfaol metodlardan samarali foydalanish.
7. O'qituvchilarning inklyuziv ta'lim bo'yicha kasbiy malakasini doimiy ravishda oshirib borish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi. **Inklyuziv ta'limni rivojlantirishga doir normativ-huquqiy hujjatlar to'plami.** – Toshkent, 2021.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. **Inklyuziv ta'limni joriy etish bo'yicha metodik qo'llanma.** – Toshkent, 2020.
3. Shavkat Mirziyoyev. **Yangi O'zbekiston taraqqiyot strategiyasi (ta'lim va inklyuziya yo'nalishlari).** – Toshkent, 2022.
4. Nizomiddin Muslimov. **Pedagogik kompetensiya va inklyuziv ta'lim asoslari.** – Toshkent, 2021.
5. Qozoqboy Yo'ldoshev. **Zamonaviy pedagogik yondashuvlar va ta'lim metodikasi.** – Toshkent, 2020.

6. Lev Vygotsky. **Sotsial rivojlanish va ta'lim nazariyalari (inklyuziv yondashuv asoslari)**. – Moscow, 2021 (reprint).
7. UNESCO education experts. **Inclusive Education Guidelines and Policy Frameworks**. – UNESCO, 2020–2024.
8. UNICEF Uzbekistan. *Inclusive education and child development resources*. – <https://www.unicef.org/uzbekistan> (2020–2025).
9. Zamonaviy pedagogika va inklyuziv ta'lim bo'yicha ilmiy maqolalar to'plami. – Toshkent, 2023–2025.
10. Inklyuziv ta'lim metodikasi va boshlang'ich ta'lim bo'yicha o'quv-uslubiy qo'llanmalar. – Toshkent, 2022.